

La població de muntanya a Catalunya

Isabel PUJADAS
Enric MENDIZÀBAL

El seminari sobre LA POBLACIÓ DE MUNTANYA A CATALUNYA que es va fer a la Societat Catalana de Geografia el 14 i 15 de maig de 1987 és el resultat d'un treball iniciat l'octubre de 1984 i finalitzat el juny de 1987, realitzat en el Centre d'Estudis Demogràfics per encàrrec de la Direcció General de Política Territorial de la Generalitat de Catalunya. El treball es proposava dos objectius concrets: 1) elaborar els informes demogràfics per a cadascuna de les nou comarques i tres zones definides per la Llei d'Alta Muntanya, amb la finalitat de servir de base documental per a la confecció dels Plans Comarcals de Muntanya; 2) realitzar un estudi global que permetés extreure comparacions territorials i generalitzacions sobre la situació demogràfica de la muntanya catalana.

L'equip de treball que ha dut a terme aquests objectius ha estat format pels següents components:

Direcció: Isabel Pujadas i Anna Cabré.

Coordinació: Isabel Pujadas.

Elaboració i redacció dels informes: Jaume Massó (Garrotxa i Ripollès); Enric Mendizàbal: (Alt Urgell, Berguedà, Cerdanya, Solsonès, Montsec, Montseny-Guilleries-Lluçanès, Prades-Montsant i Estudi Global); Empar Vaqué (Pallars Jussà, Pallars Sobirà i Val d'Aran).

Equip d'informàtics: Daniel Devolder, Carles Blas i Daniel Mas.

En el seminari esmentat es van presentar els mètodes d'estudi i els principals resultats de la investigació; en aquest cas, però, la reduïda extensió d'aquest article fa que no es pugui exposar amb detall ni la metodologia ni gran part dels resultats; hem fet, doncs, una selecció que recull l'esquema de l'estudi, les fonts utilitzades i alguns resultats generals.

1. La política de muntanya a Catalunya

La situació preocupant de les àrees de muntanya s'explica, entre altres aspectes, pel despoblament, l'aïllament, pels dèficits en infraestructures i en equipaments, per la decadència de moltes de les seves activitats econòmiques; això ha provocat, a la majoria dels països europeus, la intervenció de l'Estat, que ha elaborat polítiques específiques tendents a mantenir la població d'aquestes àrees i a millorar-ne les condicions d'existència. A Espanya, la Constitució, a l'article 130, apartat 2, tracta de manera particular la problemàtica de les àrees de muntanya; també la Llei 25/1982 del 30 de juny, sobre agricultura de muntanya, especifica les mesures sectorials que s'han d'aplicar en casos determinats. A Catalunya, el Parlament aprovà, el 23 de febrer de 1983, la Llei d'Alta Muntanya, marc específic de la política per a la muntanya catalana. Els seus objectius són:

- a) aprofitar i desenvolupar els recursos econòmics;
- b) crear les infraestructures i els equipaments necessaris i millorar els ja existents per tal de garantir l'equivalència de llurs prestacions amb les de la resta de Catalunya;
- c) *frenar la regressió demogràfica*;
- d) valorar les funcions que la muntanya compleix en benefici de la resta de la societat i protegir el seu patrimoni natural, històric, cultural i artístic, fent compatible el desenvolupament turístic, recreatiu i econòmic amb la preservació del paisatge, el medi i els ecosistemes de muntanya;
- e) dotar les comarques de muntanya d'una infraestructura administrativa que garanteixi la necessària assistència tècnica als municipis.

La Llei d'Alta Muntanya distingeix dos tipus d'àrees:

1) *les comarques de muntanya*, definides com a «territoris homogenis, amb unitat territorial, econòmica i social, que són o poden ser organitzades com a àrees socio-econòmiques funcionals» i que, a la vegada, es caracteritzen per tenir una altitud, pendent i clima que limitin clarament l'activitat econòmica; disposar de recursos rars en el conjunt del territori català, com són l'aigua, la neu, les pastures, els boscos i els espais naturals; i comptar amb una feble densitat de població amb relació a la mitjana de Catalunya.

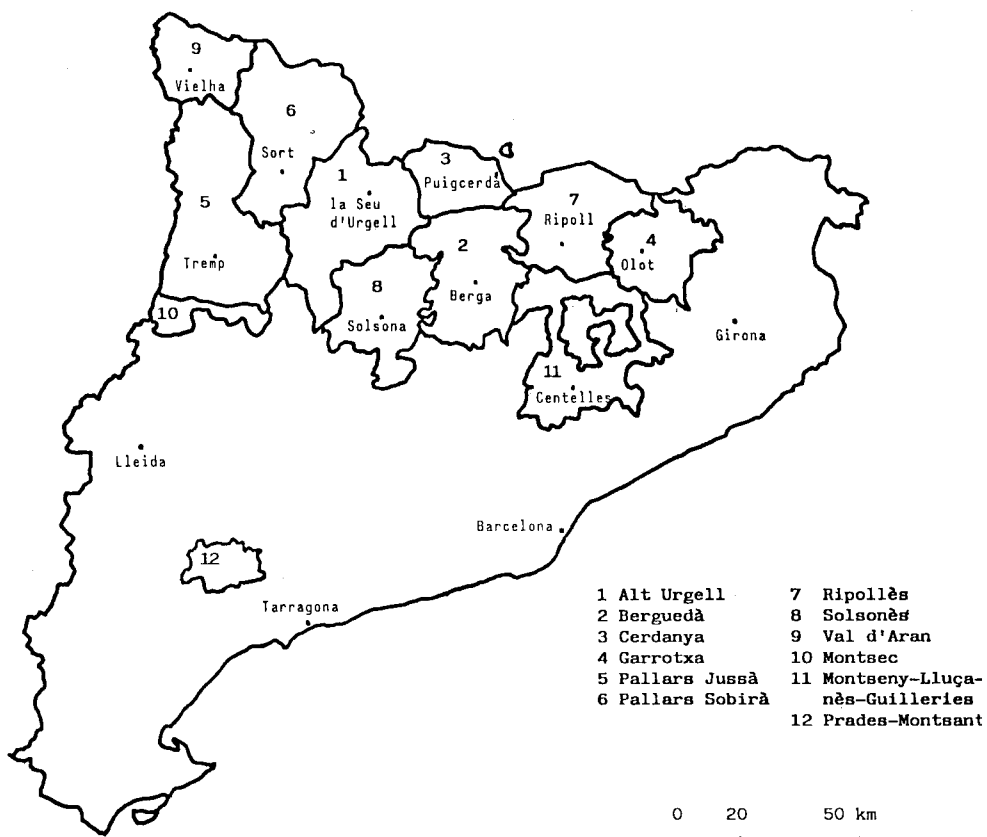
2) *les zones de muntanya*, que són àrees formades per un o més termes municipals que no formen part d'una comarca de muntanya, però que reuneixen algunes de les condicions següents d'altitud i de pendent: a) el 65% de la superfície del terme municipal pel damunt de la cota 800 metres; b) el 60% de la superfície pel damunt dels 700 metres i un pendent mitjà superior al 20%.

El tractament que reben per part de la Llei aquests dos tipus d'àrees de muntanya és diferent: mentre les zones de muntanya tenen simplement prioritat en l'atribució d'ajuts i subvencions per part de la Generalitat, les comarques de muntanya seran l'objecte de Plans Comarcals, instruments bàsics per al desenvolupament i l'aplicació de la política de muntanya.

Segons l'article 2º. 2 de la Llei d'Alta Muntanya, les comarques a les quals s'ha d'aplicar aquesta són les següents: Alt Urgell, Berguedà, Cerdanya, Garrotxa, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Ripollès, Solsonès i Vall d'Aran; en la disposició addicional s'assenyala que les comarques esmentades són les aprovades pels Decrets de la Generalitat del 27 d'agost i 23 de desembre de 1936. Aquest fet no deixa de constituir un petit problema, ja que entre 1940 i l'actualitat ha existit un procés d'agregació i fusió de municipis a Cata-

lunya que ha afectat, entre d'altres, a algunes de les comarques de muntanya (vegeu ARQUÉ, GARCIA i MATEU, 1979), que ha provocat en uns quants casos un canvi de comarca de certs municipis: el municipi de les Valls de Valira (Alt Urgell) inclou un ex-municipi del Pallars Sobirà, Castellàs; el Solsonès ha perdut Llanera, agregat a Torà, a la Segarra; la Garrotxa ha perdut Beget, agregat a Camprodon, al Ripollès i Bassegoda, agregat a Albanyà, a l'Alt Empordà.

Però mentre que les comarques de muntanya estan delimitades en la Llei, que una zona de muntanya sigui declarada com a tal és competència del Consell Executiu, mitjançant un decret i prèvia petició del municipi o municipis compresos dins la zona i amb informe previ del Consell General de Muntanya. A causa de les diferents legislacions que poden afectar la qüestió de la definició de zones de muntanya (l'europea, l'espanyola, la catalana), hi ha diversos projectes; però en aquest estudi s'han inclòs només les zones que es van definir en l'informe del Servei d'Acció Comarcal titulat *Delimitació de zones de muntanya*, que són les del Montsec, Montseny-Guilleries-Lluçanès i Prades-Montsant.

Mapa 1 COMARQUES I ZONES DE MUNTANYA

2. Esquema de l'estudi de la població i el poblament de muntanya a Catalunya

L'estudi demogràfic de les àrees de muntanya a Catalunya s'ha realitzat per a les dècades compreses entre 1950 i 1981, i per a quatre àmbits territorials:

- el conjunt de les comarques i zones de muntanya;
- cadascuna de les comarques i zones;
- cadascun dels municipis que en formen part;
- cadascuna de les seves entitats de població.

Les dades aparegudes recentment sobre el padró de 1986 (vegeu CIDC 1986) han permès completar, per a l'estudi global, l'evolució demogràfica dels municipis fins aquesta data. Tant l'estudi global com els informes comarcals i de zona segueixen l'esquema següent:

Estudi de poblament:

- l'evolució del nombre de municipis i entitats de població;
- la distribució i evolució de la població segons l'altitud;
- la distribució i evolució del poblament agrupat i disseminat;
- la dimensió de les entitats segons la població, des de 1950 fins a 1981.

L'evolució de la població:

- el creixement de les entitats de població per períodes decennals entre 1950 i 1981;
- el creixement municipal, comarcal i global de 1950 a 1986.

Evolució dels habitatges i famílies:

- pels diferents nivells territorials (entitats, municipis, zones, comarques i global) i per períodes decennals de 1950 a 1981;
- la relació població per habitatge i població per família;
- els nuclis familiars i els nuclis unifamiliars.

Moviment natural de la població:

- la natalitat, nupcialitat, mortalitat i creixement natural; les estadístiques a l'abast limiten l'anàlisi al nivell municipal, zonal, comarcal i global pel període 1975-1979 i l'any 1985.

Moviment migratori:

- estimació dels saldos migratoris per municipis durant el quinquenni 1975-80;
- estimació dels saldos migratoris per edats pel mateix quinquenni, pels municipis de més de 2000 habitants, per agrupacions dels municipis de menys de 2000 habitants i per comarques;
- impacte de la immigració a partir de la naturalesa dels habitants.

Estructura de la població:

- per grups d'edats; les piràmides de població, els índexs de potencial de creixement demogràfic;
- la relació de masculinitat per edats;
- la població activa i els sectors d'activitat econòmica.

Conclusions: balanç i diagnòstic de la situació demogràfica, perspectives de cara al futur.

En l'estudi global s'ha afegit un capítol abans de les conclusions, titulat «Població i territori: síntesi final», en el qual es tracten dues qüestions: 1) el càlcul de regressions per a tot el territori de muntanya entre la taxa de creixement de la població com a variable dependent i diverses variables extretes del cens i del Sistema d'Informació Territorial de Catalunya; i 2) la realització d'una tipologia del territori de muntanya; aquest capítol és, per tant, el resum dels diversos informes comarcals i zonals, així com dels capítols anteriors de l'estudi global.

3. Les fonts d'informació utilitzades

A— El nomenclàtor, amb l'explotació exhaustiva de la informació que conté pels anys 1950, 1960, 1970 i 1981: superfície municipal, altitud, distància a la capital municipal, població, habitatges, famílies, homes i dones, tant pel poblament agrupat com pel disseminat. L'ús del nomenclàtor, però, ha comportat una sèrie de dificultats no sempre fàcils de superar; entre aquestes cal destacar les qüestions relacionades amb la toponímia (moltes vegades castellanitzada i difícilment identificable), les desaparicions inexplicables d'entitats (per exemple, al Berguedà i a la zona del Montseny-Guilleries-Lluçanès desapareixen el 50% de les entitats entre 1960 i 1970), les definicions poc precises d'alguns dels conceptes (sobretot pel que fa al disseminat i agrupat), i canvis en la informació dels diferents anys. El nomenclàtor està publicat per l'INE.

B— Els padrons municipals de 1975, 1981 i 1986, a partir de les explotacions del CIDC i de les publicacions de l'INE:

— el padró de 1975, explotat pel CIDC, és una mostra del 20% que dona informació sobre l'estructura per edats, la naturalesa de la població, la població activa, i els tipus de nuclis padronals;

— el padró de 1981, explotat de forma exhaustiva pel CIDC, només ha facilitat l'estructura per edats; s'ha completat amb la utilització del cens de 1981 de l'INE pel que fa a la població activa;

— l'avanç de resultats del padró de 1986 pel CIDC ha permès la posta al dia de la població municipal; aquesta font només s'ha pogut aplicar a l'estudi global per haver disposat d'ella amb posterioritat a la confecció dels informes comarcals i zonals.

C— El *Movimiento Natural de la Población Española. Tomo II. Cifras a nivel provincial y su distribución municipal. Volumen 4. Cataluña*, dels anys 1975, 1976, 1977, 1978 i 1979; les dades de 1980 han començat a sortir publicades a partir del segon trimestre de 1987.

D— El *Movimiento Natural de la población de Catalunya*, per l'any 1985, elaborat pel CIDC, ha aparegut a finals de 1986, i només ha pogut aplicar-se a l'estudi global.

E— El *Censo de Viviendas de 1981*, publicat per l'INE, que permet classificar els habitatges de cada municipi en principals, secundaris i no ocupats; per no disposar d'ell amb anterioritat, només s'ha utilitzat per a l'estudi global.

F— El *Sistema d'Informació Territorial de Catalunya*, banc de dades de la Direcció General de Política Territorial de la Generalitat de Catalunya, que inclou informació, a

un nivell territorial d'1 km² seguint les coordenades UTM, molt diversa: des d'aspectes físics del territori (altitud, litologia, hidrogeologia, pendents,...), fins a variables socio-econòmiques (renda per càpita, dinàmica industrial...).

4. Resultats generals de l'estudi

Segons les dades del padró de 1986 (CIDC, 1986), la població de dret a Catalunya era tan sols de 15 habitants més que la de 1981 (cal recordar, però, que la de fet havia augmentat en 39.928 habitants). Aquesta estabilitat de la població és un fet insòlit a Catalunya, ja que la norma ha estat, des de la realització del primer cens el 1857, la d'un augment continuat de la població, això sí, amb diferents ritmes segons el període. Als voltants de 1950 s'inicià una acceleració del creixement demogràfic, que s'accentuà sobretot en la dècada dels seixantes, on el creixement de la població a Catalunya es pot qualificar d'explosiu; pels voltants de 1970 el ritme de creixement es desaccelera i, a partir de 1975, amb la crisi econòmica de rerafons, es tanca el cicle demogràfic expansiu iniciat el 1950, basat en una forta immigració i un important augment de la natalitat i del creixement natural de la població resident a Catalunya. Entre 1975 i 1981, la dinàmica demogràfica queda reduïda a la generada pel propi creixement natural, ja que el saldo migratori és gairebé nul i, a partir de 1981, la situació demogràfica s'explica per un saldo migratori negatiu, fet desconegut en el segle XX a Catalunya, d'una magnitud idèntica a la del creixement natural (vegeu quadre 1).

Quadre 1
Evolució de la població de fet

	població				taxa creixement anual acumulativa					
	1950	1960	1970	1981	1986	50/60	60/70	70/81	81/86	50/86
Alt Urgell	22134	21221	19897	19828	19065	-0.4	-0.6	0.0	-0.8	-0.4
Berguedà	41933	48109	45843	42154	40894	1.4	-0.5	-0.8	-0.6	-0.1
Cerdanya	11582	11794	12465	12456	12269	0.2	0.6	0.0	-0.3	0.2
Garrotxa	39725	40640	44001	44942	44924	0.2	0.8	0.2	-0.01	0.4
Pallars Jussà	25088	26448	20800	19977	17046	0.5	-2.4	-0.4	-3.1	-1.1
Pallars Sobirà	10223	10076	7700	5245	5373	-0.1	-2.7	-3.7	0.5	-1.8
Ripollès	33209	34621	33851	32958	31729	0.4	-0.2	-0.3	-0.8	-0.2
Solsonès	11956	11659	10734	10711	10258	-0.3	-0.8	0.0	-0.9	-0.4
Val d'Aran	6555	6567	5055	5923	5975	0.0	-2.6	1.6	0.2	-0.3
Montsec	2453	2042	2117	1206	1133	-1.8	0.4	-5.4	-1.2	-2.2
Montseny-										
Guilleries-Lluçanès	40085	42619	46329	49392	51145	0.6	0.8	0.6	0.7	0.7
Prades-Montsant	5292	4678	4032	3312	3468	-1.2	-1.5	-1.9	0.9	-1.2
Total	250235	260474	252824	248104	243279	0.4	-0.3	-0.2	-0.4	-0.1
Catalunya	3240313	3925779	5107606	5925283	5965211	1.9	2.7	1.5	0.1	2.0

Aquesta evolució queda reflectida territorialment de la següent manera:

— en l'etapa 1950-1975, l'evolució per la població és o el creixement explosiu o el decreixement; les comarques amb un creixement explosiu reben una important aportació immigratòria, tenen una estructura per edat, sexe i estat matrimonial molt favorable a la reproducció, i d'això resulta una elevada natalitat i una menor mortalitat. Les comarques on la població decreix són comarques emigratòries, caracteritzades pel desequilibri entre els sexes i l'elevada freqüència de la solteria definitiva, la qual cosa té com a resultat una natalitat inferior a la mitjana i una mortalitat molt superior, amb un creixement natural nul o negatiu;

— en l'etapa que s'inicia l'any 1975, continua havent fortes diferències territorials, però els valors extrems tenen una menor dispersió i hi ha un canvi en les tendències: les comarques que en el període anterior tenien la població estancada o regressiva tenen un ritme de decreixement inferior i en alguns casos passen a tenir-lo positiu, mentre que les comarques més dinàmiques en el període anterior disminueixen el seu ritme de creixement o bé disminueix la població.

Vist el marc general de l'evolució de la població i la territorialitat d'aquesta, no és dubtós ni agosarat situar el conjunt de les comarques i zones de muntanya en la Catalunya on la població ha disminuït, a causa del que s'ha comentat en les paràgrafs anteriors: emigració, envelliment, solteria, creixement natural nul o negatiu. Però una cosa ha de quedar clara, i és que no hi ha un únic comportament demogràfic més o menys homogeni per tota la muntanya; dues característiques són bàsiques per definir l'heterogeneïtat del comportament demogràfic de l'àrea que s'ha estudiat: la grandària de la població i l'activitat econòmica d'aquesta. Pel que fa a la grandària de la població (vegeu el quadre 2), les entitats que l'any 1950 tenien més de 800 habitants són les que al llarg del període estudiat han anat augmentant de població; en els nuclis petits disminueix la població entre 1950 i 1981, encara que, des de 1981, en alguns d'ells augmenta. Pel que fa a l'activitat econòmica, els nuclis de població que tenen com a activitat principal la ramaderia i l'agricultura, i que alhora tenen poca població, són els qui han sofert el procés de despoblament més fort; els nuclis grans amb tradició industrial són els qui, havent augmentat de població fins al 1975, des d'aquesta data tenen una estabilitat o decreixement de la població per causa de la crisi industrial, i són substituïts pels nuclis turístics dinàmics de la Cerdanya i la Val d'Aran.

Quadre 2
Evolució de la població segons la grandària de les entitats l'any 1950

	ent.	1950 pob.	%	1981 pob.	%	creixement absolut	1950-81 relatiu
noves ent.	87	0		4669		1.8	
menys de 100	730	35096	14.0	14088	5.7	-21008	-59.9
100- 200	291	40409	16.1	18499	7.5	-21910	-54.2
200- 500	146	41847	16.7	28313	11.4	-13534	-32.3
500-1000	53	36734	14.7	42886	17.3	6143	16.7
1000-2000	22	29931	12.0	40541	16.3	10610	35.4
2000-5000	12	33754	13.5	48511	19.6	14757	43.7
més de 5000	4	32455	13.0	50597	20.4	18142	55.9
conjunt		250235	100	248104	100	-2131	-0.9

Pel que fa al moviment natural (vegeu el quadre 3), el territori de muntanya no té tampoc un comportament homogeni, encara que, en conjunt, la taxa bruta de natalitat i nupcialitat, així com l'índex estandaritzat de fecunditat, a la muntanya són sempre inferiors que la mitjana catalana, mentre que la taxa bruta de mortalitat és superior; també a la muntanya s'ha donat el fenomen de la disminució del nombre de la natalitat des de 1975, encara que amb menys intensitat que a les àrees urbanes de Catalunya. Tot plegat mostra una taxa de creixement natural força inferior a la catalana. Les àrees de muntanya que tenen un creixement natural més elevat són la Cerdanya i la Val d'Aran (la qual cosa mostra la dinàmica demogràfica positiva de les àrees turístiques) i el Montseny-Guilleries-Lluçanès, així com els municipis amb més de 2000 habitants; per contra, les àrees amb un creixement natural negatiu o molt minso són els municipis amb pocs habitants, amb una activitat econòmica agrícola o bé industrial (i, per tant, afectada per la crisi econòmica).

Quadre 3
Dades del moviment natural per al període 1975-79 i per a 1985

		nat.	mort.	cn.	isf.	ism.
Alt Urgell	1975-79	14.4	11.2	3.2	0.96	1.05
	1985	8.3	11.1	-2.8		
Berguedà	1975-79	12.5	9.9	2.5	0.83	0.97
	1985	9.0	8.6	0.4		
Cerdanya	1975-79	15.3	9.1	6.2	0.96	1.09
	1985	9.3	8.7	0.6		
Garrotxa	1975-79	13.9	10.4	3.5	0.88	1.09
	1985	8.2	10.5	-2.3		
P. Jussà	1975-79	9.6	10.7	-1.1	0.64	0.89
	1985	7.5	10.3	-2.7		
P. Sobirà	1975-79	8.5	12.2	-3.7	0.70	1.02
	1985	6.4	9.7	-3.3		
Ripollès	1975-79	13.0	10.6	2.4	0.80	1.14
	1985	8.9	9.5	-0.6		
Solsonès	1975-79	13.4	7.5	5.9	0.83	0.81
	1985	9.5	10.4	-0.9		
Val d'Aran	1975-79	15.2	9.5	5.7	0.89	1.02
	1985	10.9	9.2	1.7		
Montsec	1975-79	8.5	11.4	-2.9	0.68	0.44
	1985	6.2	7.9	-1.7		
Montseny	1975-79	16.7	8.2	8.5	0.99	1.06
	1985	10.1	8.1	2.0		
Prades-M.	1975-79	9.1	13.4	-4.3	0.89	0.93
	1985	6.6	9.5	-2.9		
mun. 500	1975-79	9.6	9.6	0.0	0.71	0.79
	1985					
mun. 500-2000	1975-79	11.5	10.0	1.5	0.78	0.97
	1985					
mun. 2000-5000	1975-79	14.7	9.2	5.5	0.91	1.01
	1985					
mun. 5000	1975-79	15.6	10.3	5.3	0.95	1.16
	1985					

(continua)

Conjunt	1975-79	13.6	9.9	3.7	0.88	1.02
	1985	9.2	9.7	-0.2		
Catalunya	1975-79	17.5	7.5	10.0		
	1985	10.5	7.7	2.8		

nat: taxa bruta de natalitat; mort: taxa bruta de mortalitat
 cn: creïxement natural; isf: índex estandaritzat de fecunditat
 ism: índex estandaritzat de mortalitat

Dels moviments migratoris només es poden conèixer els saldos, i els resultats obtinguts (vegeu el quadre 4) mostren quantitativament el que més o menys s'intuïa:

— la muntanya és, en conjunt, emigratòria, inclús en èpoques com l'actual en què és difícil trobar llocs de treball en les àrees urbanes i industrials (àrees que continuen sent atractives per a la gent que prové d'un medi rural);

— la població emigra molt més dels municipis amb poca població que no pas d'aquells que en tenen molta; aquests darrers reben una part dels emigrants dels municipis de menys de 2000 habitants;

— les edats en què els saldos migratoris són més importants, tant pel nombre absolut com per la probabilitat de migrar, són: entre els 15 i 29 anys (per la recerca d'un lloc de treball, per la millora del nivell de vida) i entre els 50-54 anys (jubilacions anticipades que es donen en els municipis industrials en crisi).

Quadre 4
Evolució del moviment migratori per comarques i grups de municipis

	500		500-2000		2000-5000		5000		comarca	
	tmigr	migr	tmigr	migr	tmigr	migr	tmigr	migr	tmigr	migr
Alt Urgell	-17.34	-271	4.26	90	-4.40	-47	8.90	458	2.32	230
Berguedà	-47.80	-971	-28.27	-1477	-5.81	-125	3.46	434	9.75	-2140
Cerdanya	-21.11	-245	-10.87	-233	—	—	-15.83	-966		
Garrotxa	-31.76	-394	-6.37	-345	-15.05	-615	9.74	1231	-0.54	-124
P. Jussà	-3.40	-43	-18.68	-445	14.98	474	-5.51	-162	-1.80	-176
P. Sobirà	-27.07	-501	4.60	49	—	—	—	—	-15.37	-451
Ripollès	-27.71	-553	-2.68	-30	-4.26	-335	5.04	313	-3.53	-605
Solsonès	-31.78	-638	-7.35	-34	—	—	-1.02	-30	-12.40	-703
Val d'Aran	-0.19	-1	0.52	6	34.71	473	—	—	16.61	478
Montsec	—	—	-43.09	-301	—	—	—	—	-43.09	-301
Montseny	-18.09	-506	2.36	116	1.79	212	-1.59	95	-0.44	-83
Prades-M.	-17.61	-68	-2.08	—	—	—	—	-5.48	-97	
Conjunt	-25.31	-4193	-9.42	-2632	0.08	36	3.58	1851	-3.92	-4938

tmigr: taxa de migració per 1000 habitants; migr: migrants en nombre absolut

Els corrents immigratoris (vegeu quadre 5) procedents d'altres regions d'Espanya tenen un percentatge d'immigrants força més baix que el que es dona a Catalunya, i es troben allà on la construcció, les activitats relacionades amb el turisme i la indústria són importants; és a dir, que el major percentatge d'immigrants es troba en els municipis grans del Berguedà, Garrotxa, Ripollès i Montseny-Guillerics-Lluçanès, així com a la Cerdanya i la Val d'Aran.

Quadre 5
Naturalesa de la població per comarques, zones i grups de municipis. 1975

	Catalunya		Andalusia		resta Esp.		estrangers	
Alt Urgell	15683	83.58	1504	8.01	1423	7.58	155	0.83
Berguedà	34520	80.35	4418	10.28	3810	8.87	216	0.50
Cerdanya	8864	71.08	1640	13.15	1746	14.00	221	1.77
Garrotxa	38883	87.40	3612	8.12	1787	4.01	210	0.47
Pallars Jussà	15660	80.67	1401	7.22	2131	10.98	220	1.13
Pallars Sobirà	5072	89.91	290	5.14	220	3.90	60	1.06
Ripollès	25997	78.13	4070	12.23	2995	9.00	213	0.64
Solsonès	9908	86.78	838	7.34	603	5.28	68	0.60
Val d'Aran	3827	72.36	433	8.18	863	16.32	166	3.14
Montsec	1415	90.42	40	2.56	105	6.71	5	0.32
Montseny-G.-Ll.	37377	82.31	5139	11.44	2681	5.90	159	0.35
Prades-Montsant	3042	92.55	145	4.41	95	2.89	5	0.15
mun. 500 hab.	31824	93.05	1365	3.99	874	2.55	140	0.41
mun. 500-2000 hab.	47997	86.77	3521	6.37	3392	6.13	411	0.74
mun. 2000-5000 hab.	47052	80.36	6156	10.51	4934	8.43	414	0.71
mun. 5000 hab.	73375	76.50	12542	13.08	9259	9.66	733	0.76
Conjunt	200248	82.07	23584	9.67	18459	7.57	1698	0.70
Catalunya	3486310	61.61	982223	17.36	11118403	19.76	71636	1.27

L'estructura de la població per edats a la muntanya (vegeu quadre 6) és força més envellida que la que hi ha per Catalunya i es troba en un procés continuat d'envelliment; això ho mostren els percentatges que corresponen a cada grup d'edat, com els tres índexs de potencial de creixement, molt més baixos a la muntanya que els que es donen a Catalunya en conjunt. L'estructura per sexes mostra una muntanya que té un percentatge molt més elevat d'homes en totes les edats que el que es dona a Catalunya, producte d'una emigració femenina, fenomen tradicional de la muntanya agrícola, i per immigració masculina a la muntanya turística. Els municipis de muntanya de més de 5000 habitants s'assemblen molt a les xifres mitjanes de Catalunya, mentre que els municipis de menys de 500 habitants són els que tenen més vells i un desequilibri de sexes en favor dels homes més important.

Quadre 6
Estructura de la població per sexe i grans grups d'edats. 1981

	estructura per edats			ind. crec.			relació de masculinitat				
	0-14	15-64	65 i +	ip (a)	is (b)	ic (c)	0-14	15-29	30-44	45-59	60 i +
Alt Urgell	20.13	64.33	15.54	0.97	1.05	0.93	1.12	1.09	1.06	1.06	0.92
Berguedà	18.62	65.92	15.46	0.76	0.89	0.86	1.03	1.06	1.02	0.98	0.79
Cerdanya	22.34	64.60	13.06	1.23	1.19	1.03	1.09	1.10	1.08	1.10	0.82
Garrotxa	19.41	65.92	14.67	0.85	0.92	0.93	1.01	1.05	1.03	0.97	0.75
Pallars Jussà	17.93	63.99	18.08	0.73	0.86	0.84	0.99	1.13	1.00	1.06	0.97
Pallars Sobirà	15.39	65.02	19.60	0.47	0.69	0.69	0.99	1.37	1.07	1.11	0.97
Ripollès	19.60	66.07	14.33	0.87	0.98	0.89	1.05	1.01	1.02	1.01	0.73
Solsonès	21.18	65.59	13.23	1.04	1.10	0.94	1.03	1.09	1.10	1.09	0.92
Val d'Aran	22.59	65.49	11.92	1.30	1.39	0.93	1.03	1.04	1.15	1.20	0.92
Montsant	16.52	61.61	21.87	0.65	0.76	0.86	1.12	1.27	1.07	1.12	0.82
Montsec	14.69	58.75	26.57	0.59	0.65	0.90	1.02	1.37	1.24	1.07	1.01
Montseny	23.29	64.96	11.75	1.31	1.33	0.98	1.05	1.07	1.02	1.00	0.75
mun. 500 hab.	16.26	65.43	18.32	0.58	0.73	0.79	0.99	1.23	1.18	1.15	0.98
mun. 500-2000 hab.	18.85	65.17	15.99	0.78	0.91	0.86	1.04	1.11	1.08	1.05	0.86
mun. 2000-5000 hab.	21.64	65.26	13.10	1.11	1.16	0.96	1.04	1.04	1.01	1.00	0.77
mun. 5000 hab.	21.11	65.29	13.61	1.05	1.10	0.95	1.06	1.03	0.99	0.96	0.74
conjunt	20.14	65.27	14.58	0.93	1.02	0.92	1.04	1.07	1.04	1.02	0.81
Catalunya	24.87	64.17	10.96	1.72	1.56	1.10	1.06	1.01	1.02	0.96	0.71

(a): $is \times ic$;

(b): (població de 0 a 14 anys)/(població de 50 a 64 anys);

(c): (població de 0 a 14 anys)/(població de 15 a 29 anys).

La diversitat temàtica i territorial fins ara presentada s'ha recollit de forma sintètica en una tipologia que vol copsar tant les generalitats com les particularitats demoespacionals. La tipologia de municipis s'ha elaborat a partir de la selecció de les variables més significatives:

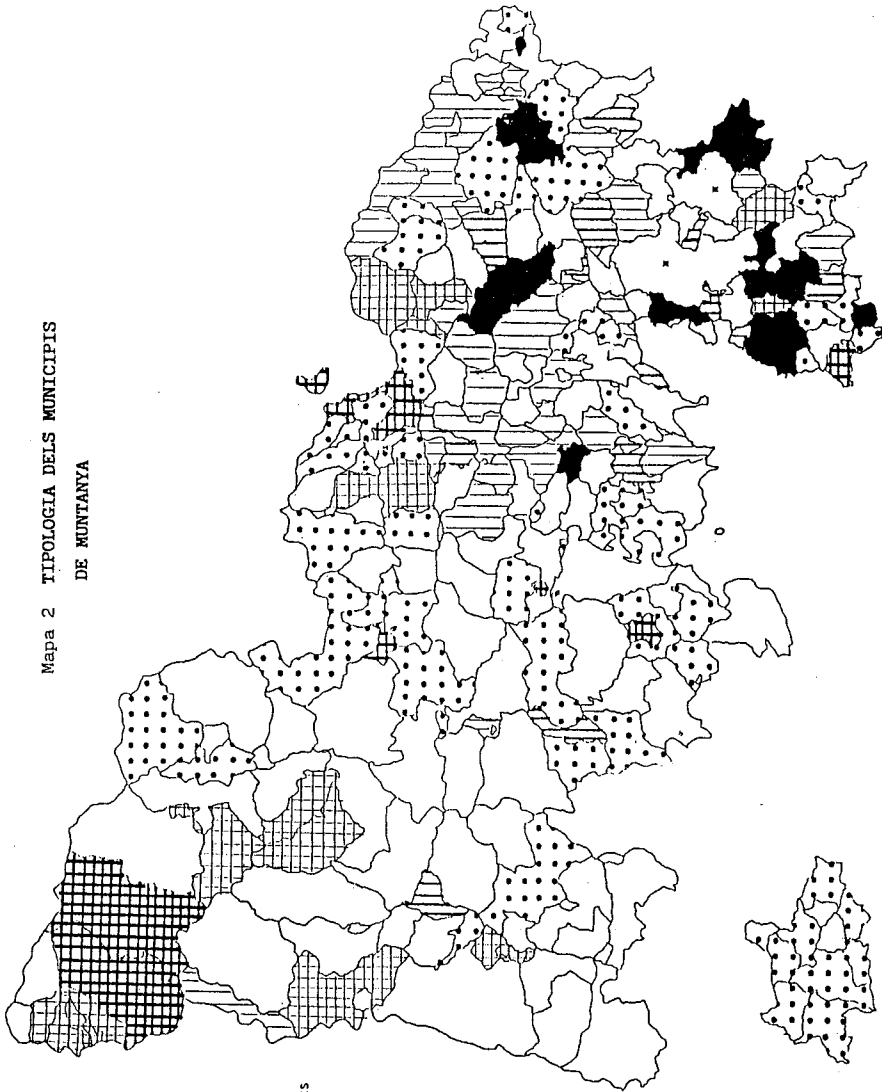
1— un indicador de la dinàmica demogràfica: la taxa de creixement anual acumulativa del període 1950-1986, que mostra la tendència de l'evolució de la població al llarg del període; en determinats casos (els municipis industrials sobretot), s'ha tingut en compte l'evolució de la població dins del període;

2— un indicador d'estructura demogràfica: l'índex de potencial de creixement (IPC) permet conèixer les possibilitats pròpies de creixement de la població en edat activa d'una unitat territorial en absència de moviments migratoris;

3— un indicador d'activitat econòmica: els sectors d'activitat econòmica permeten agrupar i diferenciar les àrees turístiques, les industrials i les agràries;

4— un indicador de dimensió poblacional: la grandària de la població municipal; la grandària de la població és una variable prou significativa com perquè variïn certes característiques demogràfiques. Segurament la grandària de la població tindria més significat si s'hagués realitzat a nivell d'entitat de població, però la manca de les dades de l'estructura d'edats i de l'estructura de la població activa per aquest nivell no ho ha permès així.

Mapa 2 TIPOLOGIA DELS MUNICIPIS DE MUNTANYA

- municipis agraris amb forta regressió demogràfica
- municipis agraris amb feble regressió demogràfica
- municipis industrials decreixents
- municipis industrials estables
- municipis industrials creixents
- municipis turístics i centres de serveis estancats
- municipis turístics i centres de serveis creixents

(x) Municipis no inclosos en la llista d'alta muntanya.

La combinació dins de cada municipi dels quatre indicadors ha donat lloc a la delimitació de set categories o grups municipals, que es poden agrupar a la vegada en tres grans conjunts definits segons el predomini de cada sector d'activitat econòmica. El resultat es pot veure en el mapa 2.

A. Municipis agraris-regressius

Els municipis que s'inclouen en aquest apartat són majoria a la muntanya catalana: 133 dels 221. Es caracteritzen per perdre població, per tenir un nombre d'habitants reduït, un IPC molt baix (fent excepcions molt puntuals, la majoria està per dessota de 0.65), i per ser l'activitat principal aquella relacionada amb la ramaderia i l'agricultura. Si es té en consideració la taxa de creixement anual acumulativa, aquest grup de municipis es pot dividir en dos: els que superen una pèrdua del 2% anual (75 municipis), i els que decreixen menys del 2% anual (58 municipis). Els primers són dels més regressius de la muntanya catalana, ja que la població, que ja era petita en l'inici del període, ha disminuït en més de la meitat; la mida poblacional en cap cas supera els 700 habitants el 1986, i la majoria (45 municipis sobre 75) té menys de 200 habitants; l'IPC varia moltíssim, ja que la petidesa de la població fa que l'atzar hi influeixi molt, però en la majoria dels casos és inferior al que es dona per al conjunt de la muntanya. Els municipis menys regressius comparteixen, no obstant això, les altres característiques dels municipis més regressius: un IPC baix, una població activa que treballa en l'agricultura, poca població; en tot cas, es troben en el camí per arribar al grup més regressiu, encara que en l'actualitat no hi siguin.

B. Els municipis industrials

Hi ha una certa unanimitat a considerar que, a Catalunya, el sector secundari pateix una sèrie de dificultats conjunturals i estructurals per mantenir la seva població activa i, per tant, la població que depèn dels salaris dels treballadors industrials. Això s'agreuja a muntanya (PUJADAS, R. 1986), ja que la manca d'una bona xarxa de comunicació, o de renovació de maquinàries i tècniques de treball, ha fet que la crisi de la indústria hi afecti més que a altres zones de Catalunya. A l'àrea de muntanya de Catalunya hi ha 61 municipis que es poden qualificar d'industrials, és a dir, el 28% aproximadament, aquests municipis es poden subdividir en tres grups:

1— Municipis industrials creixents

Aquest conjunt el formen 17 municipis, la majoria dels quals es troben a la zona del Montseny-Guilleries-Lluçanès, ja que només quatre són de la Garrotxa (Besalú, Olot, les Preses i Sant Joan les Fonts; aquests dos darrers s'aprofiten de la proximitat amb Olot) i dos del Ripollès (Ripoll i Campdevàrol). Tenen una taxa de creixement anual acumulatiu superior a 0.8 al llarg del període 1950-1986, però en el darrer quinquenni (1981-1986) la seva evolució denota un cert estancament i, per altra banda, una població que supera en tots els casos els 1000 habitants. És un fet força evident que molts d'aquests municipis són caps de rodalia (Moià per al Moianès, Sant Hilari Sacalm per a les Guilleries) i que, per tant, el sector dels serveis també ocupa molts actius. L'IPC d'aquests municipis supera en tots els casos l'índex 1, a excepció de les tres capitals comarcals, cosa que mostra una població relativament jove i que pot mantenir-se en les magnituds actuals.

2— Municipis industrials estables

Aquest grup de 13 municipis tenen tots més població el 1986 que el 1950, però es diferencien del grup anterior, entre altres coses, per l'evolució de la població: els municipis industrials estables van realitzar el seu creixement amb anterioritat a 1970, i des d'aquesta data tenen tendència a disminuir. La majoria d'aquests municipis tenen un IPC inferior a 1 però superior al que té el conjunt de la muntanya (0.93), la qual cosa mostra una població ni molt envellida ni molt jove, un altre fet que contribueix a la seva estabilitat. Els municipis d'aquest grup tenen més de 1000 habitants, a excepció de Sant Martí de Centelles i de Santa Eulàlia de Riuprimer, amb uns 700 i 800 habitants respectivament.

3— Municipis industrials regressius

Els 31 municipis que formen aquest conjunt es caracteritzen per tenir menys població el 1986 que el 1950, i per haver començat aquest declivi en els primers anys del període d'aquest estudi: tots tenen el seu màxim de població o bé el 1950 o bé el 1960. Per grandària poblacional hi ha dos grups força diferenciats: els que tenen entre 1000 i 2000 habitants (més els dos que superen aquesta xifra), i els que tenen menys de 600 habitants, que són els municipis industrials marginals dins d'una zona ja marginal, en els quals durant els propers anys es passarà d'industrial regressiu a agrícola regressiu, com de fet ja ha passat a Fígols, Ogassa i Orís entre 1975 i 1981; l'IPC d'aquests municipis és, en la majoria dels casos inferior al de la muntanya, cosa que mostra un important procés d'envelliment de la població.

C. Els municipis turístics i/o centres de serveis

Els municipis que s'inclouen en aquest apartat es poden dividir en dos grups: els que tenen un augment de població al llarg del període (9 municipis) i els que tenen un descens (18 municipis).

Els primers tenen un creixement força important, ja que tots tenen la taxa de creixement anual acumulativa superior a 0.6; l'única excepció és el municipi del Naut Aran, format per diverses entitats que han rebut l'impacte del turisme d'una manera diferent. Tots ells tenen un IPC elevat, la qual cosa mostra una població amb un important nombre de joves. El sector terciari és la principal activitat econòmica de la població, seguida de la construcció (encara que en alguns casos també la indústria de transformació de productes agrícoles és important).

Els municipis decreixents són: 1) àrees turístiques tradicionals basades en els estiuers (els municipis del Ripollès i del Montseny-Guilleries-Lluçanès); 2) àrees turístiques relacionades amb els esports de neu però una mica marginals a causa de la dificultat per arribar a les pistes, o perquè aquestes no ofereixen els serveis ni la «quantitat» de neu d'altres llocs (municipis del Pallars Sobirà i del Baix Aran); i 3) els centres de serveis regressius: Tremp, Sort, Bellver de Cerdanya. Aquests municipis es caracteritzen per tenir un sector terciari i de la construcció majoritari en la població activa; l'excepció és Ribes de Freser, amb un important sector secundari, però on la tradició turística i el paper de cap de rodalia fa que es justifiqui la seva presència en aquest grup. L'IPC és força baix (exceptuant algun cas anecdòtic, com Collsuspina), la qual cosa indica, per tant, una població amb un procés d'envelliment, i tots ells tenen una taxa de creixement anual acumulativa negativa, a excepció d'Esterrri d'Àneu, que la té lleugerament positiva (0.1% entre 1950-1986), però on la població disminueix des de 1960.

La importància de la població temporal a muntanya (sobretot esquiadors i estiuiejants) queda reflectida per l'espectacular augment del nombre d'habitatges (vegeu quadre 7) que, evidentment, en algunes èpoques de cada any estan ocupats; aquesta població, però, no apareix en cap estadística i, per tant, no se sap quantitativament quina importància té. Però si s'analitzen les dades de l'evolució dels habitatges i, sobretot, la importància numèrica dels que l'any 1981 estan classificats com a residències secundàries, hom pot imaginar-se l'impacte en el paisatge, així com les noves relacions que genera aquesta població temporal per satisfer les seves necessitats d'oci.

Quadre 7
Evolució dels habitatges

	1950	1960	1970	1981	creixement absolut	50-81 taxa anual %
Alt Urgell	4.128	5.393	6.178	8.292	4.164	2.35
Berguedà	5.879	12.396	14.762	18.770	12.891	3.95
Cerdanya	2.333	3.812	5.133	8.938	6.605	4.58
Garrotxa	6.762	11.368	14.445	19.529	12.767	3.60
Pallars Jussà	5.489	6.861	7.270	9.208	3.719	1.74
Pallars Sobirà	2.298	2.489	2.617	3.818	1.520	1.71
Ripollès	4.858	9.868	12.026	15.329	10.471	3.90
Solsonès	1.946	2.730	3.247	4.794	2.848	3.05
Val d'Aran	1.457	1.727	1.876	4.959	3.502	4.17
Montsec	670	673	1.014	944	274	1.15
Montseny-Ll.-G.	9.323	12.414	16.388	22.295	12.972	2.95
Prades-Montsant	1.872	1.789	2.022	2.429	557	0.87
conjunt	47.015	71.520	86.978	119.305	72.290	3.15
Catalunya	726.931	953.099	1.635.347	2.452.869	1.725.938	4.14

Quines són les perspectives de futur de la població resident tot l'any a muntanya? En general no massa optimistes, encara que el decreixement ha frenat en molts dels municipis petits ja que, en general, les pèrdues de població han persistit, i fins i tot els municipis més grans s'han estabilitzat o bé ha crescut molt lleugerament en el darrer quinquenni, 1981-1986. L'evolució real de la població per comarques no supera la hipòtesi baixa de les previsions realitzades per Anna Cabré i Isabel Pujadas (1984) en els casos de l'Alt Urgell, la Cerdanya, la Garrotxa, el Pallars Jussà, el Ripollès, el Solsonès i la Vall d'Aran, mentre que el Pallars Sobirà supera la hipòtesi alta i el Berguedà està entremig de la hipòtesi alta i de la baixa. Un saldo migratori negatiu, causat per la crisi de la indústria tradicional al Berguedà, la Garrotxa, el Ripollès i el Montseny-Guilleries-Lluçanès i per la pèrdua normal de les zones agrícoles, així com un creixement natural també negatiu causat per la baixa de la fecunditat, que també ha afectat la muntanya, són les dues raons d'aquesta pèrdua de població. Com a signe esperançador, però, es pot veure la importància del nombre absolut de la població dels grups d'edats joves-adults (15-29 anys) que, si no emigren (és a dir, si tenen un nivell de vida acceptable), poden mantenir la població de muntanya, ja que representen un capital importantíssim en dinàmica demogràfica, mobilitat i acceptació de les innovacions, la qual cosa pot permetre una relació òptima entre

l'home i el territori, en aquest cas la muntanya de Catalunya, i fer que aquesta no es converteixi només en un desert ocupat temporalment.

Municipis agraris amb forta regressió demogràfica

ABELLA DE LA CONCA	FÍGOLS	PINÓS
ÀGER	FÍGOLS I ALINYÀ	PRULLANS
ALINS	FOGARS DE MONTCLÚS	QUAR, LA
ALT ÀNEU	GAVET DE LA CONCA	RUPIT I PRUIT
ARISTOT I TOLORIU	GISCLARENY	SALES DE LLIERCA
BAIX PALLARS	GÒSOL	SANT ANIOL DE FINESTRES
BARRUERA	GRANERA	SANT ESTEVE DE LA SARGA
BAUSEN	GUINGUETA I JOU, LA	SANT FERRIOL
BEUDA	GUIXERS	SANT JAUME DE FRONTANYÀ
BRULL, EL	JOSA I TUIXÈN	SANT MARTÍ D'ALBARS
CABÓ	LLADURS	SANTA MARIA DE MERLÈS
CANEJAN	LLAVORSÍ	SARROCA DE BELLERA
CAPAFONTS	LLIMIANA	SENTERADA
CAPOLAT	LLUÇÀ	SOBREMUNT
CASTELL DE L'ARENY	MERANGES	SORA
CASTELL DE MUR	MIERES	SORIGUERA
CASTELLAR DE LA RIBERA	MONTFERRER I CASTELLBÓ	TAVERTET
CASTELLAR DE N'HUG	MUNTANYOLA	TÍRVIA
CASTELLAR DEL RIU	NAVÈS	TORRE DE CABDELLA, LA
CAVA	OGASSA	VALLFOGONA DE RIPOLLÈS
CLARIANA DE CADENER	ORÍS	VALLS D'AGUILAR, LES
COLL DE NARGÓ	PALLARS JUSSÀ	VANSA I FÒRNOLS, LA
ESTERRI DE CARDÓS	PALMEROLA	VIDRÀ
FARRERA	PARDINES	VILANOVA DE MEIÀ
FEBRÓ, LA	PINELL	VIVER I SERRATEIX

Municipis agraris amb feble regressió demogràfica

ALÀS I CERC	LLES	SAGÀS
ALPENS	LLOBERA	SALÀS DE PALLARS
ARBOLÍ	MAIÀ DE MONTCAL	SANT AGUSTÍ DE LLUÇANÈS
ARSÈGUEL	MOLLÓ	SANT QUIRZE SAFAJA
BASSELLA	MONTCLAR	SANTA MARIA DE BESORA
BOLVIR	MONTPELLÀ I MARTINET	SANTA PAU
CASTELLCIR	MONTMAJOR	SETCASES
COMA I LA PEDRA, LA	MONT-RAL	TAVÈRNOLES
CORNUDELLA	MONTSENY	TOSES
DAS	MORERA DE MONTSANT, LA	ULLDEMOLINS
ESPUNYOLA, L'	ODÈN	URÚS
ESTAMARIU	OLIUS	VALL D'EN BAS, LA
FONTANALS DE		
CERDANYA	PERAFITA	VALL DE BIANYA, LA
GALLIFA	PERAMOLA	VALL DE CARDÓS, LA
GER	PRADES	VALLCLARA
GUILS DE CERDANYA	PRATS I SANSOR	VALLS DE VALIRA, LES
ISONA I CONCA DEL·LÀ	RIBERA D'URGELLET	VILALLONGA DE TER
ISÒVOL	RINER	VILANOVA DE PRADES
LLADORRE	RIDAURA	VILAPLANA
LLANARS		

Municipis industrials decreixents

ARGELAGUER	LLOSSES, LES	SANT FELIU DE PALLEROLS
AVIÀ	MONTAGUT	SANT JAUME DE LLIERCA
BORREDÀ	MONTESQUIU	SANT PAU DE SEGURIES
CAMPELLES	NOU, LA	SANT VICENÇ DE TORELLÓ
CAMPRODON	OLVAN	SANTA MARIA DE CORCÓ
CASTELLFOLLIT DE LA		
ROCA	ORGANYÀ	TAGAMANENT
CERCS	POBLA DE LILLET, LA	TORTELLÀ
ESPINELVES	PUIG-REIG	VALLCEBRE
ESTANY, L'	SALDES	VILADA
GOMBRÈN	SANT BOI DE LLUÇANÈS	VILALLER
GUARDIOLA DE BERGUEDA		

Municipis industrials estables

BAGÀ	PLANES D'HOSTOLES, LES	SANT MARTÍ DE CENTELLES
CASSERRES	POBLA DE SEGUR, LA	SANT PERE DE TORELLÓ
FOLGUEROLLES	PRATS DE LLUÇANÈS	SANT QUIRZE DE BESORA
GIRONELLA	SANT JOAN DE LES	
	ABADESSES	SANTA EULÀLIA DE
		RIUPRIMER

OLIANA

Municipis industrials creixents

AIGUAFREDA	MOIÀ	SANT HILARI SACALM
BALENYÀ	OLOT	SANT JOAN LES FONTS
BERGA	PRESES, LES	SANT JULIÀ DE VILATORTA
BESALÚ	RIPOLL	SEVA
CAMPDEVÀNOL	SANT BARTOMEU DEL GRAU	TONA
CENTELLES	SANT FELIU DE CODINES	

Municipis turístics i centres de serveis estancats

ARRES	ESTERRI D'ÀNEU	RIBES DE FRESER
BELLVER DE Cerdanya	LES	SORT
BORDES, LES	PLANOLES	TALARN
BOSSOST	PONT DE SUERT, EL	TREMP
COLLSUSPINA	QUERALBS	VILADRAU
ESPT	RIALP	VILAMÒS

Municipis turístics i centres de serveis creixents

ALP	NAUT ARAN	SEU D'URGELL, LA
CASTELLTERÇOL	PUIGCERDÀ	SOLSONA
LLÍVIA	SANT LLORENÇ DE	
	MORUNYS	VIELHA E MIJARAN

Bibliografia

- ARQUÉ, M.; GARCIA, A.; MATEU, X.: «Las agregaciones municipales en las áreas de montaña», *Ciudad y Territorio*, 1979, nº 4, pp 65-74.
- CABRÉ, A.; PUJADAS, I.: *Previsions demogràfiques per a Catalunya, comarques i municipis grans a l'horitzó 2000*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1984.
- CIDC: *Padrons municipals d'habitants de Catalunya. 1986. Dades de població. Recomp-tes provisionals*, Barcelona, 1986.
- Llei d'Alta Muntanya*, D.O.G., 16-III-1983, reproduïda a LLUCH, E. i NEL·LO, O.: *El debat de la divisió territorial de Catalunya. Edició d'estudis, propostes i documents*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1984.
- PUJADAS, R.: «La indústria a la muntanya gironina», *Revista de Girona*, 1986, nov.-des. 1986, nº 119, pp 41-48.